

**SUŞEHİRİ NÜFUS SAYIMI (1835-1843)
ÖRNEĞİNDE NÜFUS DEFTERLERİ**
CENSUS BOOKS IN THE EXAMPLE OF SUŞEHİRİ
GENERAL CENSUS (1835-1843)

Hamiyet SEZER FEYZİOĞLU*

Makale Bilgisi   **Article Info**
Başvuru:30 Mayıs 2018   Recieved: May 30, 2018
Kabul: 3 Haziran 2018   Accepted: June 3, 2018

Özet

Osmanlı İmparatorluğu'nda nüfus ve arazi konusunda sayımlar en erken 15 ve 16.yüzyıllarda arazi ve nüfus tahrirleri şeklinde yapılmıştır. Uzun süre düzenli olarak yapılmış olan bu sayımlar zamanla eski düzenlerini yitirmişlerdir. II. Mahmut dönemine gelindiğinde Osmanlı'da ilk nüfus sayımının yapıldığını görmekteyiz. Önce İstanbul'da daha sonra ülkenin genelinde sayımlar yapıldı. Bugün Sivas ili sınırlarında bir ilçe olan, o dönemde ise Karahisar-ı Şarki Sancağına bağlı Suşehri nahiyesinde de 1835 yılında köyleri içeren bir sayımın yapıldığını ve deftere kaydedildiğini tespit etmekteyiz. İşte bu çalışmada Suşehri nüfus defteri özelinde genel manada nüfus sayımı ve kayıtları hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır. İncelemede Suşehri'ne ait defterdeki nüfusa ilişkin bilgiler değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Nüfus sayımı, Suşehri, Nüfus defteri.

Abstract

Population and estate kind of registers were made as "population and estate tahrirs" in the 15th and 16th centuries in the Ottoman Empire. These registers were done regularly for a long time, but they lost the old order in time. The first general census was made in the Ottoman Empire in the period of Sultan Mahmud II. The general census was practiced first in Istanbul and later in the other parts of the state. In Suşehri nahiyesi, where now is one of the districts in Sivas and in the Ottoman times was belonged to Karahisar-ı Şarki sanjak, a general census including the villages was carried on and registered in a book. In this study, Suşehri in particular, the information is given about general census and registers. In the research, the information about population in the register book of Suşehri is evaluated.

Key Words: General Census, Suşehri, Cencus Book.

* Prof. Dr. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

Osmanlı İmparatorluğu'nda nüfus ve arazi konusunda sayımlar en erken 15 ve 16. Yüzyıllarda “*arazi ve nüfus tahrirleri*” şeklinde yapılmıştır. Tahrirde amaç vergileri tespit edebilmek ve dirliklerin dağıtımını sağlayabilmektir. I. Beyazıt döneminden beri uygulanmış olan bu tahrirler, yapılan fetihleri izleyen yıllarda, padişah değişiminde daha önce tahriri yapılan toprakların gelir kaynakları ve dirliklerinin dağılımında değişiklik olması halinde ya da bir ıslahat yapılması gerektiğinde gerçekleştirilirdi. Tahrirler 1590'lı yıllara kadar düzenli aralıklarla yapılsa da, daha sonra kapsamlı tahrirler yapılmadığı görülmektedir. 17. Yüzyılda ise fetihler oldukça bölgesel olarak hazırlanmaya devam etmiştir¹.

Tahrirlerin kaydedildiği defterler Osmanlı sosyal ve ekonomik hayatının araştırılmasında önemli kaynak olarak kullanılmaktadır. Tahrir defterlerinden nüfus araştırmalarında da yararlanılmakta, ancak, bu araştırmalar sırasında bir takım zorluklarla karşılaşmaktadır. Tahrirler genellikle hane ve nefer üzerinden yazılmakta, hanenin bütün bireyleri değil yetişkin bireyler kaydedilmektedir. Her köy ve kasabadaki yetişkin erkek nüfus, ellerindeki toprak miktarı, tabi oldukları vergi miktarları, mükelleflerin ve babaların isimleri tek tek yazılıyordu². Sayımlarda demografik açıdan bazı özellikler olmakla birlikte tam bir nüfus sayımı olduğu söylenemez. Bu yüzden imparatorluğun nüfusunun tespiti de zorlaşmaktadır. 19. yüzyıla gelindiğinde, diğer alanlarda olduğu gibi, Osmanlı Devletinin yaptığı bu kayıt sisteminde de bozulmalar olmuş ve tahrirler yapılmamıştır. Ancak, bu yüzyılda yapılan reformlarla birlikte nüfus, arazi, mal-mülk sayımı yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Dünyada XVIII. yüzyıldan itibaren gerçek kişilerin sayımının yapıldığı, modern nüfus sayımları yapılmaya başladıktan³ sonra Osmanlı Devleti'nde de insan kaynakları, meslekleri, şahısların fiziki durumları gibi bilgileri içeren modern anlamda genel nüfus sayımı II. Mahmut devrinde yapılacaktır⁴.

¹ Ömer Lütfü Barkan, “Türkiye’de İmparatorluk Devirlerinin Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri”, *İÜ. İktisat Fakültesi Mecmuası*, 2/1, 1940-41, s.34, Mehmet Öz, “Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarih Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler”, *Vakıflar Dergisi*, 22, 1991, s. 431-433.

² Ömer Lütfü Barkan, a.g.m., s.1.

³ Modern anlamda nüfus sayımları, Fransız ve İngilizlerin sömürgelerinde başladı. İlk periyodik sayımlar İskandinav ülkelerinden İsveç’te 1748’de, Danimarka’da 1769’da Amerika’da 1709 ve İngiltere’de 1801’de yapılmaya başlamıştır. Bkz. Erol Tümertekin-Nazmiye Özgüç, Beşeri Coğrafya İnsan Kültür Mekan, İstanbul, Çantay Kitabevi, 2009, s. 214-215, Barış Taş, İlker Yiğit, “ Tanzimat’tan Cumhuriyete Beyşehir Kazasında Nüfus”, *ATAM Dergisi*, XXVII/81, (Kasım 2011), s. 493.

⁴ Özer Serper, *Demografiye Giriş*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1980, s.42. Osmanlı Devleti’nde ilk nüfus sayımı konusunda bkz. Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğu’nda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Ankara, Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü yay., 1943.

Yeniçeri Ocağı kaldırıldıktan sonra oluşturulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusu'nun giderlerini karşılamak sorunu ortaya çıktı. İnsan ve vergi kaynakları bilinmeden bu sorunu çözmek de mümkün değildi. Onun için bir sayım yapılmasına karar verildi. Ancak, Osmanlı-Rus savaşı olduğundan hemen karar uygulanamadı. Savaşın bitmesi ile harekete geçildi. 1830 yılında özel bir meclis imparatorluğu kapsayacak bir nüfus sayımı yapılmasına karar verdi. Gereken talimatlar çıkarıldı⁵. İlk nüfus sayımı, 1830 Haziran'ından itibaren hazırlıkları yapılarak 1830 senesinin ikinci 6 ayı ve 1831 senesinin ilk 6 ayı içinde gerçekleşti. Bu sayımda Anadolu ve Rumeli esas alındı. Mısır ve Arabistan sayımının dışında bırakılmıştır. Sözüne ettiğimiz nüfus sayımına ilişkin ilk yayını Enver Ziya Karal yapmış, daha sonra konuya ilişkin çeşitli yayımlar çıkmıştır⁶. Son yıllarda da bu nüfus sayımlarının kaydedildiği nüfus defterleri üzerinde çalışmalar artmış ve yayınlanmaktadır⁷.

Nüfus sayımı sürecindeki işlemler ile sayımın tamamlanmasından sonra yapılacak işlerin takibi için ayrıca idari bir yapılanmaya gidildi. Sayımda görevli memurlar hazırladıkları defterleri İstanbul'a göndermeye başlayınca, defterlerin değerlendirilmesi ve korunması, vergileri hesaplamak, nüfus değişikliklerini tespit etmekle görevli olacak bir daire kurulmasına karar verilerek, 1831 yılında Ceride Nezareti kuruldu⁸.

Merkezdeki nezarete bağlı olarak taşrada da eyalet ve sancaklarda nüfus işlerine bakmak üzere "*defter nazırlıkları*" oluşturuldu. Bu nazırlıklarda memur olarak defter nazırı, mukayyid ve katipler görevlendirildi. Defter nazırlıklarının görevleri, sancak ve kazalarında doğanları, sancağa gelip yerleşenleri, nüfus defterlerine kaydetmek, ölenler ile göç edenleri defterden

⁵ Musa Çadırcı, Tanzimat Sürecinde Türkiye Anadolu Kentleri, der. Tülay Ercoşkun, Ankara, İmge yay. 2011, s.121.

⁶ Mahir Aydın, "Sultan II. Mahmut Dönemi'nde Yapılan Nüfus Tahrirleri", Sultan II. Mahmut ve Reformları Semineri Bildirileri (28-30 Haziran 1989), İstanbul, 1990, s. 81-106, Musa Çadırcı, Latif Armağan, Sedat Bingöl, Bekir Koç, 1830 Sayımında Ankara, Ankara, Büyükşehir Belediyesi yay., 2000.,

⁷ İsmail Kıvrım, Şebinkarahisar Kazası Nüfus Defteri, 1251/1835, İstanbul, Giresun İl İdaresi yay., 2015, Hümeysra Özer, Ladik Nüfus Defteri (1846 Tarihli), Transkripsiyon ve Değerlendirme, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı yüksek lisans tezi, İstanbul, 2015, Sedat Bingöl, İstanbul'da 1829 Nüfus Sayımı ve Bazı Mahallerin Müslüman Nüfusu Üzerine Bir İnceleme", A.Ü.DTCF.Tarih Araştırmaları Dergisi, 36/43, 2004, s.43-60, Sabri Bacacı, İrfan Dağdelen, Osman Doğan, Ünye Nüfus Defteri (1834), İstanbul, ÜNDER yay., 2011, Mustafa Keskin, 1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce, Düzce, Düzce Belediyesi yay., 2014.

⁸ Adnan Çimen, "Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlı'da Nüfus Hizmetleri", Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14/3, Ankara, 2012, s. 183-216, Cevdet Küçük, "Ceride Nezareti", DİA, c. VII, İstanbul, 1993, s.409.

silmek, seyahat edeceklerin, mürur tezkereleri ile ilgilenmekti. Ayrıca, defter nazırları, tuttıkları bu kayıtları üç ayda bir merkezdeki Ceride Nezareti'ne göndereceklerdi. Bu süre daha sonra altı aya çıkarılacaktır⁹.

İlk genel nüfus sayımından sonra sayımlar aylık nüfus yoklamaları şeklinde devam etti. Bunun dışında zaman zaman genel ve bölgesel nüfus sayımları yapıldı. 1831'den sonraki nüfus sayımı 1844'te, daha sonra 1852, 1856, 1882, 1885 ve 1907 tarihlerinde sayımlar yapılarak, kayıtlar güncellenmiştir¹⁰. Bu sayımların en kapsamlıları 1885 ve 1907 yıllarında yapılanlardır. Nüfus yaşa, cinsiyete, doğum yerine, mesleğe, medeni durumuna, erkek kökeni ve cemaate göre dağılımlar şeklinde detaylı kayıtlar halinde yapılmıştır¹¹. Tutulan bu kayıtlar nüfus defterlerini meydana getirmiştir. Bu çalışmada 1251 tarihli Suşehri nüfus defterinin incelemesi yapılarak bu defterlerdeki bilgilerin yanında, farklılıkları ve tarih araştırmalarında nasıl kullanılabileceği konusu değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Nüfus Defterlerinin Genel Özellikleri

Nüfus sayımlarında müslim ve gayri müslim erkek nüfus kaydedildi. Kadınların yazıldığı ilk nüfus bilgilerine 1882 yılında yapılan nüfus sayımında rastlamaktayız¹².

Kayıtların yazıldığı defterlerin genel özelliklerinde şunları görmekteyiz:

Defterler hane esasına göre düzenlenmiştir. Şöyle ki; bir köy ya da mahalle adının ardından hane reisinden başlamak üzere hanedeki erkek nüfus isimleri varsa sıfat ya da lakapları, yaşları, hane halkı ile akrabalık dereceleri, bir memuriyet veya muhtelif hizmetle görevlendirilmiş ise, bu memuriyet ya da görevin tarihlendirilmesi suretiyle kayıt altına alınmıştır. Vefat gibi olayların kaydının yanı sıra, gerektiğinde, her hangi bir sebeple

⁹ Musa Çadırcı, Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı, Ankara, TTK, yay. 1997, s.45-48.

¹⁰ Selim Özcan, H.1256(1840) Tarihli Amasya Nüfus Defteri ile H.1260-1261(1844-1845)Tarihli Amasya Temettuat Defterlerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Studies of The Ottoman Duman, 6/11, Ağustos 2016, s.101, Hümeysra Özer, a.g.t., s.

¹¹ Cem Behar, "Osmanlı Nüfus İstatistikleri ve 1831 Sonrası Modernleşmesi", Osmanlı Devlet'inde Bilgi ve İstatistik, I, DİE Matbaası, Ankara, 2000, s.69-70.

¹² Nuri Akbayar, "Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Nüfusu", Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, 5, İstanbul, İletişim yay., 1985, s.1241, Hasan Yüksel,"Osmanlı'da Modern Anlamda Yapılan İlk Nüfus Sayımına Göre Divriği'nin Demografik Yapısı", Nüfusbilim Dergisi, 28-29, 2006, s.73-89. Bu çalışmada 1870'te yapılan sayımda, Divriği'de kadınların da kaydedildiği ifade edilmektedir.

nüfus kaydı başka yerlere nakledilenler, tarih ve bazı hanelerde gerekçe gösterilerek kırmızı mürekkeple işaretlenmiştir.

Her köy ve mahallede hanelere numara verilmiş böylece hane sayısını takibe imkan tanınmıştır. Köylerin muhtarları belirtilmiştir. Şahıs isimleri yazılırken, “sin” kaydıyla sayım esnasında her ferdin kaç yaşında olduğu gösterilmiştir. Her ismin beraberinde “bin” kaydıyla baba-oğul yakınlığı kayıtlara yansımıştır. Baba-oğul kaydında birden fazla oğul varsa “diğer oğlu” kaydıyla ifade edilmiştir. Aynı hanede oturan akraba varsa, ilgilinin hane reisine nispetle, biraderi, damadı, eniştesi, yeğeni, hafidi(torunu) ifadeleri kullanılmıştır. Bir şahsın fiziki özellikleri kısa boylu, orta boylu, uzun boylu, kara, kır, sakallı, ter bıyıklı, topal, çolak, a’ma gibi kelimelerle anlatılmıştır. Bütün bu bilgilerden, kazanın demografik, sosyal, kültürel, iktisadi durumu hakkında fikir edinmek mümkün olabilmektedir. Yine yaş gruplarını ifade eden terimler kullanılmıştır. Henüz sakalı ve bıyığı çıkmamış genellikle 10-20 yaş arasındaki çocuk ve gençleri kebir, sağır (0-12 yaş arası) yaş gruplarını kategorize etmektedir. Ayrıca birbirini takip eden ve aynı özelliği taşıyan şahıslar için “*bu dahi*” ifadesi kullanılmıştır¹³.

Aynı zamanda şahısların isim, şöhret durumları kaydedilirken, on dört yaşından kırk yaşına kadar olup askerliğe elverişli olanlar için “*mim*” işareti konulmaktadır¹⁴. Defterlerle ilgili olarak katiplerin inisiyatifi dahilinde bazı bölgelerde farklılıklar olduğu da tespit edilmiştir. Örneğin, Ünye kayıtlarını tutan katipler, sözünü ettiğimiz fiziksel özellikleri yazmadan bu işlemi gerçekleştirmişlerdir¹⁵.

Askeri ve ekonomik gücün belirlenmesi amacının sonucu olarak Müslüman nüfus genel anlamda “*matluba muvafik*” (isteğe uygun) veya “*matluba gayr-i muvafik*”(isteğe uygun değil) diye iki kısma ayrılarak yazılmıştır. Bunlar da tekrar, yaşlı, çocuk, sakat, amelmande(iş göremez) şeklinde ayrıma tabi tutulmuştur¹⁶.

¹³ Hava Selçuk, “Niğde’de İlk Nüfus Sayımı (23 Şevval 1246/ 6 Nisan 1831)”, The Journal of Academic Social Science Studies, 6/2, 2013, s.1263-1284, Zülfıye Koçak, Hasan Taşkiran, “ 2793 Numaralı Ahlat Kazası Müslim Nüfus Defteri (30 Rebiyülevvel 1252/15 Temmuz 18369’nin Tanıtım ve Değerlendirilmesi”, Tarih Okulu Dergisi, 7/ XVII, Mart 2014, s. 421-442, Hasan Yüksel, “ Osmanlı’da Modern Anlamda Yapılan İlk Nüfus Sayımına Göre Divriği’nin Demografik Yapısı”, Nüfusbilim Dergisi, Turkish Journal of Population Studies, 28-29, 2006-2007, s. 73-89.

¹⁴ Mahir Aydın, a.g.m, s.81-87.

¹⁵ Sabri Bacacı, İrfan Dağdelen, Osman Doğan, a.g.e., s.48.

¹⁶ Selim Özcan, a.g. m. S.100.

Suşehri Müslim Nüfus Defteri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi NFS.d- 1080 numara¹⁷ ile kayıtlı olan defter ciltli, 20x51 ebadında ve 108 sayfadır. Yazımında hane usulü esas alınmıştır. Defterde Suşehri'ne bağlı sadece köylerin nüfusları ayrı ayrı yazılmış bulunmaktadır. Ayrıca, diğer yerlerde olduğu gibi Suşehri'nde de erkek nüfusun kaydedildiğini belirtmeliyiz. Her haneye ve şahsa numara verilmiştir. Köydeki idari fonksiyon dikkate alınarak önce varsa muhtar, imam ve aileleri ile yazıma başlandığı görülmektedir. Ancak bazen imam ve muhtarın daha sonra da yazıldığına rastlanmaktadır. Kişilerin önce boyları uzun, kısa, orta boylu şeklinde belirtilmektedir. Ancak, neye göre ölçü verildiği anlaşılmamaktadır. Daha sonra sakalları, kara, kır, kumral mı ya da bıyıkları yine renklerine göre kara, sarı, kumral bıyıklı olarak tarif edilmektedir. Yaşa göre sınıflandırmak için 12-18 yaş arasındaki kişilere “şab-ı emred” (bıyığı çıkmamış genç), 20-22 yaşındakilere “ter bıyıklı” denilmiştir¹⁸. Sonra varsa lakabı, mesleği yazılmış¹⁹ olup, en son baba ismi ve yaş ile kayıt bitirilmektedir²⁰.

Suşehri nüfus defterinin ilk yazımından sonra kırmızı mürekkep ile eklemeler yapılarak değişik tarihlerde işlem gördüğü anlaşılmaktadır. En erken 1251 ve en son işlem tarihi olarak da 1259 tarihini tespit edebilmekteyiz. Defterde ölenlerin üzeri kırmızı mürekkep ile çizilerek “fevt” kaydı ile tarih düşülmüştür. Şehir dışına gidenlerin gittikleri yerin adı ile tarihi “reft be.....” gidiş ve “amed” ibaresiyle de dönüş tarihleri verilerek yazılmıştır. Kayıtlarda daha çok İstanbul'a gidildiğini saptamaktayız. Sayım

¹⁷ BOA-NFS.d-1081 numara ile kayıtlı ve “Karahisar-ı Şarki Sancağı kazalarından Karahisar-ı Şarki kazasına tabi Suşehri nahiyesinde sakin ve mütemekkin kaffe-i ehl-i islamin mikdarını mübeyyin tahrir defteri suretidir” ifadeleriyle başlayan bir başka defter daha mevcuttur. Bu defterde incelediğimiz defterde olduğu gibi ek kayıtlar bulunmamaktadır. Defterde hane şeklinde sıralama yapılarak her kişiye sıra sayısı verilmiş fiziki durumları ve yaşları kaydedilmiştir. Bazı isimlerin üzerinde başka yerde iseler buldukları yerler yazılmıştır. Yine BOA.NFS.d-1082 ve 1083 numaralı defterlerde ise reaya kayıtlarının tutulduğunu görmekteyiz. Bu defterler daha sonraki bir çalışmada ele alınacaktır. Suşehri'ne ait nüfus defteri ile ilgili bkz. Kürşat Kırcı, *Yakacık, Akşehir-i Abad ve Suşehri Nahiyeleri 1835 Yılı Nüfus Kütüğü*, İstanbul, Kitabevi yay., 2012.

¹⁸ Yapılan diğer çalışmalarda genelde 12-20 yaş arası “şab-ı emred”, 21-30 yaş arasındakiler ter bıyıklı şeklinde sınıflandırılmıştır. Ancak bizim incelediğimiz defterde şab-ı emred nitelendirilen grup 18 yaşa kadardır. Ter bıyıklı olarak nitelendirilen grup 20-22 yaş aralığıdır. Bazı yerlerde 25 yaş için birkaç kayıta da (s.41,42) vardır. Ancak genelde 22 yaş ile sonlandırılmıştır.

¹⁹ İncelediğimiz defterde meslek kaydına çok az rastlanmaktadır. Muhtar ve imam dışında sadece ekmeççi, hafız, hademe (s.2-3), kahveci (s.6), çoban (s.9) kayıtları vardır.

²⁰ Aynı yazım örneklerini Suşehri'nin bağlı olduğu Şebinkarahisar defterinde de görmekteyiz. Bkz. İsmail Kıvrım, *Şebinkarahisar Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*, Giresun, Giresun İl Özel İdaresi yay.,2015, s.12-13.

yapılırken şehir dışında olanlar “*Dersaadet’te imiş*” “*diyar-ı aherde imiş*” “*nizamda imiş*” şeklinde not edilmektedir. Yeni erkek çocukları olanların isimlerinin altına “*tevellüd*” diyerek çocuğun ismi ve doğum tarihi belirtilmektedir. Sayımdan sonra doğan çocuklara şahıs numarası verilmemiştir. Bazı şahısların görevleri “*sipahiden, süvariden, asakir-i bahriyeden*” gibi notlar düşülerek açıklanmaktadır. Bazen tarihleri de verilmiştir. Bu sayım askerlik için yapıldığından 14-40 yaş arası askerliğe elverişli olarak kabul edildiğinden bunlara güçlü manasında “*tüvana*” ifadesi kullanılmaktadır. Ayrıca 40 yaş üzerindeki de yaşlı manasına “*musinn*” olarak sınıflandırılmışlardır. Yaşı 14’e yaklaşanlara tüvana sene ve yılı yazılarak askerlik yaşına gelecekleri tarih de not edilmiştir. Aynı şey yaşlı sınıfına girecekler için de uygulanmış, musinn ibaresiyle yaşlı kabul edilecekleri tarih eklenmiştir. Bu bilgilerin detaylı olarak verilmesi ile askere müsait ya da müsait olabilecek fertlerin işaret ve tespit edildiği açıkça anlaşılmaktadır. Bunların dışında kayıtların sonunda her köy için ayrı ayrı toplamlar verilmektedir. Böylece nüfus da belirlenmektedir.

Suşehri’nin Köyleri-Mezraları ve Nüfusları

Suşehri’nde kayıtlı 42 köy ile 4 mezraa ismi vardır. Bunlardan 100’ün üzerinde erkek nüfusu açısından en fazla olan köyler Yeniköy-i Zir, Gözüküçük, Kara Yakup Tekkesi, Ortaköy, Dimac ve Bahaeddin Şeyh’dir. Nüfusu 10’dan az olan köyler de Gümüştin, Bulgat ve Yusufşeyh’dir.

Köy ismi	Hane	Musinn	Tüvana	Sagir	Toplam
Yeniköy-i Zir	41	23	60	64	147
Karye-i İlyas	6	03	10	9	22
Karye-i Sarıyusuf	5	03	10	7	20
Karye-i Canköyü	5	4	4	6	14
Karye-i Mükrüm	8	6	15	17	38
Karye-i Karnus	24	14	29	36	79
Karye-i Çakırşeyh	4	03	5	12	20
Karye-i Hanu (Hünü)Tekkesi	27	15	34	38	87
Karye-i Eskivar(Üriski)	14	13	10	17	40
Karye-i Gözüküçük	55	40	87	75	202
Karye-i Gümüştin(Kömüştin)	3	-	3	3	6
Karye-i Yetimkar(Timekar)	32	11	37	46	94
Karye-i Nohud Biret?	13				45
Çobanlı Tekkesi	8	6	10	16	32
Göllüyanlar	36	Yanlışlık var			

Köy ismi	Hane	Musinn	Tüvana	Sagir	Toplam
Kanlıtaş	15	8	26	24	58
Yeniköy-i bala	28	17	30	39	86
Kara Yakup Tekkesi	63	30	66	90	186
Barhu (Pardu) Karyesi	18	13	26	16	55
Bozat	27	15	30	39	84
Ağvanis	28	18	29	45	92
Ekrak	8	03	10	12	25
Dankuş	8	03	06	12	21
Dik	15	06	21	24	51
Bulgat	03	-	03	06	9
Kerzik(Kerzin)	13	06	24	21	51
Karur	22	11	26	40	77
Abana	16	10	17	24	51
Elibüyük	10	06	13	15	34
Yusufşeyh	1	-	4	3	7
Ağcaviran	6	02	10	9	21
Ortaköy	34	18	36	57	111
Hödügü	15	11	18	18	47
Avşar	13	15	12	25	52
Kayı	11	9	16	05	30
Tercik	5	01	8	7	16
Eskibağ	13	12	18	14	43
Dümlüç	33	14	40	56	110
Dünder	18	15	18	24	57
Onarı	14	9	22	28	59
Avsundu	23	14	22	22	58
Bahaaddin Şeyh	39	24	44	49	117
Mezraa-i Cellat	5	4	5	4	13
Mezraa-i Gina	5	2	5	4	11
Mezraa-i Kula	2	-	3	3	6
Mezraa-i Eymür	2	01	5	5	11
Toplam	710	444	957	1106	2507

Suşehri’nde kaydedilen aşiretler ise aşağıdaki gibidir:

Karye-i Müstefar Benamlı Aşireti Göçebesi- 15 hane 65 nüfus,
 Mezra-i Dikencik Kuzucanlı Aşireti 3 hane 15 nüfus,
 Nahiye-i mezburde olan Şafaklı Aşireti- 12 hane 55 nüfus,
 Benamlı Aşireti 1 hane 6 nüfus,
 Badıllı Aşireti 3 hane 10 nüfus,
 Kocamanlı Aşireti 4 hane 20 nüfus,
 Geziranlı Aşireti 1 hane 6 nüfus,

Suşehri’nin köyleri imam ve muhtarlarının isimleri;

Yeniköy-i zir	İmamı- Horasanzade hafız Mehmed Efendi bin Hasan Muhtarı- Selim Veled-i Abdullah
İlyas	Muhtarı- Süleymanoğlu Emin
Sarıyusuf	Muhtarı Memişoğlu Yegen Hasan
Canköyü	Muhtarı Mustafaoğlu Hasan veled-i Ömer
Mükrüm	Muhtarı Sekuloğlu Halil bin Ali
Karnus	Muhtarı Ömer Ağa veled-i Memiş
Çakırşeyh	Muhtarı Mandaoğlu Veli veled-i İbrahim
Hanu(Hünü) Tekkesi	Muhtarı İsmailoğlu Şeyh Süleyman
Eskivar(Üriski)?	Muhtarı Abbasoğlu Mustafa
Gözüküçük	Muhtarı Süleymanoğlu Hüseyin
Gümüştin(Kömüştin)	Muhtarı Molla Ali oğlu Yusuf veled-i Osman
Yetimkar(Timekar)	İmamı Şemsi oğlu molla Yusuf veled-i Ahmet
Nohud Biret?	Muhtarı Hasan bin Süleyman
Çoban Tekkesi	Muhtarı Şeyh Alioğlu İbrahim veled-i İsmail
Göllüyarılar	Muhtarı Molla İsmail veled-i Musa
Kanlıtaş	Muhtarı Zeyneloğlu Mahmut veled-i Mustafa
Yeniköy-i bala	Muhtarı Mehmet Ağa veled-i Osman İmamı Molla Mehmet oğlu Abdurrahman
Kara Yakub Tekkesi	Muhtarı Şeyh Feyzullahoğlu Ahmet Şeyh İmamı Ali Şeyh oğlu Musa
Parhu	Muhtarı Abdülvehhaboğlu Osman bin Süleyman
Bozat	Muhtarı Yusuf oğlu Ahmet veled-i Ali İmamı Mantuvalı Çukurgözoğlu Hüseyin bin Mustafa
Ağvanis	Muhtarı Sarı Çavuşoğlu Recep bin Mehmet
Ekrak	Muhtarı Kel Hüseyinoğlu Ali veled-i İbrahim
Dankuş	Muhtarı Beyazid oğlu İbrahim

Dik	Muhtarı Veli oğlu Süleyman
Kerzik(Gerzin)	Muhtarı Şahinoğlu Süleyman bin Memiş İmamı Haceroğlu Molla Veli bin Mustafa
Karur	Muhtarı Kılıçoğlu İbrahim bin Mustafa İmamı Kılıçoğlu Süleyman bin İbiş
Abana	Muhtarı Hacıoğlu Ali Bey bin Ahmet
Ağcaviran	Muhtarı Mustafa bin Hüseyin
Ortaköy	Muhtarı Mansuroğlu Abdullah bin Hacı Abbas
Hödüğü	Muhtarı Hamzaoğlu İsmail bin Süleyman
Avşar	Muhtarı Recep oğlu Hüseyin bin İlyas İmamı Mustafa oğlu Molla Veli
Kayı	Muhtarı Köseoğlu Hüseyin bin Mehmet İmamı Süleyman Efendi bin İbrahim
Tercik	Muhtarı Veli oğlu Osman
Eskibağ	Muhtarı Karaali oğlu Osman İmamı Sarısakallı oğlu Molla Yusuf
Dumliç	Muhtarı Veli Osmanoğlu Mehmet bin İbrahim İmamı Osmanoğlu Ahmet bin Halil
Dündar	Muhtarı Arzuman oğlu Hüseyin bin Mustafa İmamı Hacı Hasanoğlu Abdullah bin Mehmet
Onarı	Muhtarı Danacı Köseoğlu Salih bin Mustafa
Avsundu	İmamı Abdullah bin Hacı İbrahim
Bahaaddin Şayh	Muhtarı Halil oğlu Süleyman bin İbrahim İmamı Sarısakallı Şeyhoğlu İbrahim
Müstafar	Muhtarı Molla Ömeroğlu Mustafa
Mezra-i Cellat	Muhtarı Bezginoğlu Ali bin Ömer
Mezra-i Gina	Muhtarı Osman oğlu Mahmut

Sonuç

İncelediğimiz NFS.d-1080 numaralı Suşehri nüfus defteri Osmanlı Devleti'nde 1830 tarihinde yapılan ilk nüfus sayımından sonra gerçekleşen kayıtları içermektedir. Bu sayım bilindiği gibi askeri amaçlarla yapıldığı için bu defterde de daha çok asker yaşındaki erkek nüfusun niteliklerini bulmaktayız. Örneğin mesleklere ilişkin çok az kayıt mevcuttur. Bunun dışında, söz konusu defter sadece köylerin kayıtlarını içermektedir. Çok düzenli olmadığı gözlemlenmektedir. Şöyle ki başlangıçta şahısların kayıtları üzerine tüvana, musinn işaretleri konulmuşken son sayfalarda bunlara dikkat edilmemiştir. Ayrıca, bölgedeki aşiretler kayıt altına alınmıştır. Bu da defterin bir başka özelliğidir.

Kaynakça**Arşiv Belgeleri**

NFS.d-1080,1081

Makale ve Kitaplar

- Akbayar, N., “Tanzimat’tan Sonra Osmanlı Nüfusu”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, 5, İstanbul, İletişim yay., 1985, s.1238-1246.
- Aydın, M., “Sultan II. Mahmut Dönemi’nde Yapılan Nüfus Tahrirleri”, *Sultan II. Mahmut ve Reformları Semineri Bildirileri (28-30 Haziran 1989)*, İstanbul, 1990, s.81-106.
- Barkan, Ö. L., “Türkiye’de İmparatorluk Devirlerinin Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri”, *İÜ. İktisat Fakültesi Mecmuası*, 2/1, 1940-41.
- Bacacı, S., Dağdelen, İ., Doğan, O., *Ünye Nüfus Defteri (1834)*, İstanbul, ÜNDER yay., 2011.
- Behar, C., “Osmanlı Nüfus İstatistikleri ve 1831 Sonrası Modernleşmesi”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, I, DİE Matbaası, Ankara, 2000
- Bingöl, S., İstanbul’da 1829 Nüfus Sayımı ve Bazı Mahallerin Müslüman Nüfusu Üzerine Bir İnceleme”, *A.Ü.DTCF.Tarih Araştırmaları Dergisi*, 36/43, 2004, s.43-60.
- Çadırcı, M., *Tanzimat Sürecinde Türkiye Anadolu Kentleri*, der. Tülay Ercoşkun, Ankara, İmge yay. 2011
- Çadırcı, M., *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ankara, TTK, yay. 1997.
- Çadırcı, M., Armağan, L., Bingöl, S., Koç, B., *1830 Sayımında Ankara*, Ankara, Büyükşehir Belediyesi yay., 2000.
- Çimen, A., “Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlı’da Nüfus Hizmetleri”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14/3, Ankara, 2012.
- Keskin, M., *1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce*, Düzce, Düzce Belediyesi yay., 2014.
- Kırca, K., *Yakacık Akşehir-i Abad ve Suşehri Nahiyeleri 1835 Tarihli Nüfus Kütüğü*, İstanbul, Kitabevi yay., 2012.
- Kıvrım, İ., *Şebinkarahisar Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*, Giresun, Giresun il Özel İdaresi yay.,2015

- Koçak, Z., Taşkiran, H., “ 2793 Numaralı Ahlat Kazası Müslim Nüfus Defteri (30 Rebiyülevvel 1252/15 Temmuz 18369’nin Tanıtım ve Değerlendirilmesi”, *Tarih Okulu Dergisi*, 7/ XVII, Mart 2014, s. 421-442
- Küçük, C., “Ceride Nezareti”, *DİA*, c. VII, İstanbul, 1993, s.409.
- Öz, M., “Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarih Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler”, *Vakıflar Dergisi*, 22, 1991, s. 431-433.
- Özcan, S., H.1256 (1840) Tarihli Amasya Nüfus Defteri ile H.1260-1261(1844-1845)Tarihli Amasya Temettuat Defterlerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi”, *Studies of The Ottoman Dumain*, 6/11, Ağustos 2016, 97-118.
- Özer, H., *Ladik Nüfus Defteri (1846 Tarihli)*, Transkripsiyon ve Değerlendirme, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı yüksek lisans tezi, İstanbul, 2015
- Selçuk, H., “Niğde’de İlk Nüfus Sayımı (23 Şevval 1246/ 6 Nisan 1831)”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6/2, 2013, s.1263-1284
- Serper, Ö., *Demografiye Giriş*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1980
- Taş, B., Yiğit, İ., “Tanzimat’tan Cumhuriyete Beyşehir Kazasında Nüfus”, *ATAM Dergisi*, XXVII/81, (Kasım 2011), s.489-532.
- Tümertekin, E. – Özgüç, N., *Beşeri Coğrafya İnsan Kültür Mekan*, İstanbul, Çantay Kitabevi, 2009
- Yüksel, H., “Osmanlı’da Modern Anlamda Yapılan İlk Nüfus Sayımına Göre Divriği’nin Demografik Yapısı”, *Nüfusbilim Dergisi, Turkish Journal of Population Studies*, 28-29, 2006-2007, s. 73-89.